

Organizirani kriminal na području Europske Unije s naglaskom na zločinačka udruženja: analiza najzastupljenijih kaznenih djela i metode njihovog suzbijanja

Blaće, Angela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:199:191132>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za kazneno pravo

Angela Blaće

**ORGANIZIRANI KRIMINAL NA PODRUČJU EUROPSKE UNIJE S NAGLASKOM
NA ZLOČINAČKA UDRUŽENJA: ANALIZA NAJZASTUPLJENIJH KAZNENIH
DJELA I METODE NJIHOVOG SUZBIJANJA**

Diplomski rad

Mentor: Prof. dr. sc. Leo Cvitanović

Zagreb, travanj 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Angela Blaće, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Angela Blaće

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	5
1.1. Uvodna riječ.....	5
1.2. Pojam i karakteristike organiziranog kriminala.....	5
1.3. Utjecaj organiziranog kriminala.....	7
2. ZLOČINAČKA UDRUŽENJA.....	8
2.1. Općenito.....	8
2.2. Povijesni razvoj.....	10
3. NAJZASTUPLJENIJA KAZNENA DJELA ORGANIZIRANOG KRIMINALA U EUROPSKOJ UNIJI.....	11
3.1. Pojam kaznenog djela.....	11
3.2. Odnos kaznenih djela s pojmom organiziranog kriminala.....	12
3.3. Kibernetički kriminal.....	14
3.4. Trgovina ljudima.....	16
3.5. Krijumčarenje migranata.....	17
3.6. Trgovina drogom.....	19
3.7. Prijevale povezane s trošarinama.....	21
4. METODE SUZBIJANJA ORGANIZIRANOG KRIMINALA.....	22
4.1. Zakonodavni okvir.....	22
4.2. Institucije.....	23
4.2.1. Vijeće Europske unije.....	23
4.2.2. Europski parlament.....	24
4.2.3. Europska komisija.....	24
4.2.4. Sud Europske unije.....	25
4.3. Agencije i tijela.....	26
4.3.1. Europol.....	26
4.3.2. Eurojust.....	27
4.3.3. Frontex.....	28

4.3.4.	OLAF.....	29
4.3.5.	EPPO.....	30
4.4.	Europski uhidbeni nalog.....	30
4.5.	Kampanje i preventivni programi.....	31
4.6.	4.5.1. „EU Protects“.....	31
	4.5.2. Programi edukacije i osvještavanja.....	31
4.6.	Međunarodna suradnja.....	32
5.	ZAKLJUČAK.....	33
	LITERATURA.....	34

1. UVOD

1.1. Uvodna riječ

Suvremeni svijet sa sobom donosi mnogobrojne prijetnje sigurnosti za društvo. Porast globalnih prijetnji očituje se u razvoju tehnologije, promjenama u društvenoj dinamici i drugim neočekivanim životnim okolnostima kao što su pandemije, ekonomski problemi, terorizam i migracije, a koje pridonose ugrožavanju sigurne okoline za pojedinca. Prema percepciji javnosti o vrstama ugroza sigurnosti, kriminal, organizirani kriminal te kriminal u vezi s drogama ulaze u sam vrh ljestvice.¹ Organizirani kriminal predstavlja jednu od najvećih opasnosti za vladavinu prava i pravni poredak suvremenog društva. Sam pojam organiziranog kriminala veoma je složen s obzirom da ne postoji jedinstveno prihvaćena definicija koja bi mogla služiti kao striktna, zatvorena vodilja pri sankcioniranju ovih djela na području Europske unije. Određujući поближе ovaj pojam, ono što je zajedničko gotovo svim nacionalnim zakonodavstvima jest da se dotiču osnovnih elemenata: uvjeta, metoda i ciljeva. Europska unija pravni okvir organiziranog kriminala razrađuje s pomoću brojnih instrumenata kao što su Europolovi izvještaji, izvještaji Europske komisije, rezolucije Europskog parlamenta, odluke Vijeća Europske unije (najvažnija je Okvirna odluka Vijeća Europske unije o borbi protiv organiziranog kriminala), presude Suda Europske unije i sl. Iz navedenog, vidljivo je kako su u ovu problematiku uključena važna tijela Unije te shodno tome može se izvesti zaključak o bitnosti problematike organiziranog kriminala i potrebe da se ovom problemu aktivno i sustavno pristupa.

1.2. Pojam i karakteristike organiziranog kriminala

U pokušaju definiranja organiziranog kriminala značajna je Okvirna odluka Vijeća 2008/841/PUP od 24. listopada 2008. o borbi protiv organiziranog kriminala. U Odluci se definira pojam zločinačkih organizacija kao temeljne strukture koja izvršava kaznena djela organiziranog kriminala. Nastavno na to, nameće se svakoj državi članici kažnjavanje djela počinjenih

¹ Savić, Dean, Organizirani kriminal (ne)prepoznata prijetnja, Zagreb, 2015.

sudjelovanjem u zločinačkoj organizaciji i određuju se okviri kazni koje svaka država članica mora poštovati, a kao ono što smatra kaznenim djelima navodi:

„(a) postupanje bilo koje osobe koja namjerno ili poznavajući cilj ili opću aktivnost zločinačke organizacije ili njezinu namjeru da počini dotična kaznena djela, aktivno sudjeluje u kriminalnim aktivnostima organizacije, uključujući i pružanje informacija ili materijalnih sredstava, regrutiranje novih članova i sve oblike financiranja njezinih aktivnosti, znajući da će takvo sudjelovanje pomoći ostvarivanju kriminalnih aktivnosti organizacije;

(b) postupanje bilo koje osobe koje obuhvaća dogovor s jednom ili više osoba o poduzimanju aktivnosti koja, ako se izvrši, može dovesti do počinjenja kaznenih djela iz članka 1. čak i ako predmetna osoba ne sudjeluje u samom izvršenju aktivnosti“.²

No, konkretna definicija pojma organiziranog kriminala nije navedena. Teškoće u definiranju ovog pojma mogu se protumačiti kao ostavljanje mogućnosti da se u praksi postupa obuhvatnije, odnosno, s obzirom na širok spektar aktivnosti koje organizirani kriminal obuhvaća, izbjegavanje stroge definicije može omogućiti sankcioniranje u slučajevima pojave određenih bitnih elemenata kada oni ne bi bili obuhvaćeni samom definicijom. U svakom slučaju, organizirani kriminal može biti počinjen i ako ne postoji takozvano zločinačko udruženje, a ako su ispunjeni neki drugi uvjeti kao što su planiranje, koordinacija, odnosno organiziranost i povezanost na nekoj nižoj strukturiranoj razini od strukture zločinačkog udruženja. Prema Izvješću SOCTA-e postoje različite vrste kriminalnih mreža koje su često grupirane prema indikatorima kao što su:

- a) nacionalnost ili etnička pripadnost (npr. skupine kineskog organiziranog kriminala);
- b) kriminalne aktivnosti (npr. MOCG-ovi uključeni u imovinski kriminal);
- c) struktura (npr. mafijaški OCG-ovi, ulične bande);
- d) ili bilo koja druga opisna karakteristika kriminalne mreže (npr. takozvani „lopovi u zakonu“).³

² Vijeće Europske unije, Okvirna odluka Vijeća 2008/841/PUP od 24. listopada 2008. o borbi protiv organiziranog kriminala

³ SOCTA, Serious and organised crime threat assessment, A corrupting influence: The infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime 2021.

Okolnost da dolazi do promjene vladajućeg režima, kao što je bio slučaj u Republici Hrvatskoj prijelazom s komunističkog sustava na demokratski uvelike pospješuje razvoj organiziranog kriminala.⁴ Zemljama u tranziciji, u kontekstu pristupa Europskoj uniji, mogu se smatrati sve one nedavne pristupnice koje provode zahtjev usklađivanja zakonodavstava s Unijom i proces prilagodbe te samim time postaju podložnije razvoju organiziranog kriminala. Pet je temeljnih razloga zbog kojih su zemlje u tranziciji „pogodno tlo“ za povećanje trenda organiziranog kriminala:

- a) nove prilike, otvorene procesom regulacije gospodarskih aktivnosti,
- b) smanjenje kapaciteta vladinih agencija,
- c) ekonomske okolnosti koje utječu na financije stanovništva,
- d) psihološki faktor uvjetovan promjenama te
- e) ekonomske reforme koje su započete ne mogu se dovršiti ili provesti.

Zbog svojih elemenata, organizirani kriminal smatra se mnogo ozbiljnijim problemom od nekvalificiranog, „običnog“ kriminala. Posebice ga opasnim čine činjenice da ga je teško materijalno definirati, otkriti i povezati, da proizvodi teške posljedice, da najčešće uključuje upotrebu nasilja, da omogućuje sudionicima veliku akumulaciju novca i/ili moći i time može predstavljati prijetnju za čitav sustav, da vrlo često prelazi nacionalne granice te postaje međunarodni problem što iziskuje ulaganja velikih napora u međudržavnu suradnju i sl.

1.3. Utjecaj organiziranog kriminala

Organizirani kriminal smatra se brzo rastućom prijetnjom za okolinu, podrazumijevajući time europsko gospodarstvo, društvo i pravosuđe. Gospodarstvo Europske unije predstavlja jednu od ključnih sila i kotača za globalno gospodarstvo. Samim time, šteta koju organizirani kriminal koji se ne drži pod kontrolom može nanijeti na svjetskoj razini je značajna. Takva vrsta kriminala pogubna je za ekonomiju iz više razloga. Jedan od razloga je svakako neoporezivanje kapitala stečenog kriminalnim djelima. Taj kapital zatim se najčešće nastoji legalizirati kroz zakonite strukture (tzv. pranje novca). Više od 80 % kriminalnih mreža koristi za poslovanje neku od

⁴ Brnas, Damir, Politička i ekonomska okruženja kao kriminogeni potencijal za razvijanje organiziranog kriminala; vol. 6/2 No. 12, 2015., str. 353.-366.

legalnih struktura.⁵ Može se zaključiti kako uslijed svega dolazi do narušavanja tržišne konkurencije kao jednog od glavnih elemenata zdravog tržišta.

Vladavina prava i demokratsko društvo predstavljeni su kroz svoje institucije. Organizirani kriminal neposredno ugrožava institucije država članica te institucije Europske Unije. Kriminalni akteri imaju potencijal stjecanja kapitala koji im daje financijsku moć koja može ugroziti i samu opstojnost države. U ovom kontekstu važno je spomenuti korupciju. Naime, u demokratskom društvu današnjice, gdje dolazi do sve većeg jaza među ekonomskim slojevima populacije, korupcija potiče nejednakosti te jaz čini samo još većim dajući prednost privilegiranim skupinama ili pak onima s većom ekonomskom moći. Također, korupcijom se narušava i osnovni aspekt demokracije: elekcija. Upotrebom korupcije kao alata za dolazak do određene pozicije ili određenog cilja, stvara se neadekvatan i nepouzdan aparat za rukovođenje iznimno važnim pozicijama i za donošenje iznimno važnih odluka. Korumpirani sloj omogućava zaobilaznje ili čak kršenje zakona te time izravno negira vladavinu prava kao temeljni princip demokratskog društva.

Organizirani kriminal ima dubok utjecaj i na europsko pravosuđe. Koristeći se karakterističnim metodama zastrašivanja i drugih vrsta pritisaka na pravosudna tijela, ometa pravne procese čime se izbjegava izvršenje pravde. Također, u svrhu izbjegavanja kaznenog gonjenja kriminalci se služe alatima koji uključuju pravne manipulacije postupkom, financijske manipulacije i sl. Služeći se ovim mehanizmima uspijevaju održati svoje strukture te nastaviti poslovanje čime se stvara podloga za sve veću akumulaciju kapitala i moći organiziranih skupina.

2. ZLOČINAČKA UDRUŽENJA

2.1. Općenito

Zločinačko udruženje najčešći je oblik strukture kroz koju organizirani kriminal ostvaruje svoje ciljeve. Konkretna definicija ovog pojma determinirana je zakonodavstvom pojedine države članice Europske Unije i obično je propisuju zakoni koji se odnose na suzbijanje organiziranog kriminala. Okvirna odluka Vijeća 2008/841/PUP u članku 1. definira zločinačko udruženje kao „strukturirano udruženje, osnovano tijekom određenog vremenskog razdoblja, više od dvije osobe koje djeluju zajedno s ciljem počinjenja kaznenih djela za koje je propisana kazna lišenja slobode

⁵ SOCTA, Serious organised crime threat assesment, A corrupting influence: The infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime, 2021.

ili pritvora u maksimalnom trajanju od najmanje četiri godine ili težu kaznu, kako bi pribavili, izravno ili neizravno, financijsku ili drugu imovinsku korist“.⁶ Nadalje, strukturirano udruženje kao pojam označava udruhu koja nije nasumično osnovana za neposredno počinjenje kaznenog djela, niti mora imati formalno definirane uloge svojih članova, kontinuitet članstva ili razvijenu strukturu.⁷ Ova Odluka propisuje i međunarodnopravnu suradnju u suzbijanju zločinačkih udruženja što podrazumijeva razmjenu informacija i suradnju država članica. Prema hrvatskom kaznenom zakonodavstvu „zločinačko udruženje čine najmanje tri osobe koje su se udružile sa zajedničkim ciljem počinjenja jednog ili više kaznenih djela, za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju duljem od tri godine ili teža, a koje ne uključuje udruženje koje čine osobe slučajno povezane za neposredno počinjenje jednog kaznenog djela“⁸. Republika Hrvatska, kao i ostale članice Europske Unije, dužna je prilagoditi svoje nacionalno zakonodavstvo Odluci te osigurati njenu primjenu. Zajedničke karakteristike u definiranju ovog pojma u različitim nacionalnim pravnim sustavima su obično:

- postojanje organizirane strukture,
- trajna priroda kriminalnih aktivnosti kojima se bave,
- sudjelovanje više povezanih osoba,
- korištenje nezakonitih metoda (npr. prijevara, nasilje) te
- postojanje namjere.

Zločinačka udruženja predstavljaju ozbiljnu opasnost državnoj sigurnosti. S obzirom da mogu steći kapacitete koji potencijalno ugrožavaju sve sfere neophodne za neometanu državnu opstojnost, od iznimne je važnosti razvijati i unaprjeđivati mehanizme za prevenciju i sankcioniranje ovakvih pojava u što kraćem roku.

Jedan od najpoznatijih i u velikoj mjeri medijski ispraćen primjer borbe protiv zločinačkih organizacija na području Europske Unije je takozvana „Operacija Rinascita-Scott“. Policijska akcija protiv talijanske mafijaške organizacije Ndranghete započela je 2016. godine i rezultirala brojnim uhićenjima i sudskim postupcima. Ndrangheta je akumulirala toliko bogatstva i usavršila svoju strukturu da je postala prijetnja izvan nacionalnih granica te ugrozila i druge članice Europske Unije. Akcija je bila usmjerena na mnogobrojne kriminalne djelatnosti, a ponajviše na

⁶ Vijeće Europske unije, Okvirna odluka Vijeća 2008/841/PUP od 24. listopada 2008. o borbi protiv organiziranog kriminala.

⁷ Ibid.

⁸ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23.

međunarodnu trgovinu drogom. Obuhvatila je više od 300 sudionika, a osuđeno je više od 200 optuženika. Ishod ove operacije ukazao je na važnost međunarodnog sankcioniranja i suradnje u zaustavljanju zločinačkih udruženja.

2.2. Povijesni razvoj

Područje Europe još iz prošlosti poznato je po različitim zločinačkim udruženjima. Već u srednjem vijeku javljaju se razni oblici kriminalnih organizacija kao što su bande, razbojnici i sl., čiji djelokrug se uglavnom sastojao od pljački, iznuda i drugih nasilničkih djela. Svakako je kao temelj zločinačkih udruženja u Europi najvažnije spomenuti razvoj mafije u Italiji početkom 19. stoljeća. Prema Barresiu: „Mafija je kriminalna organizacija čiji se članovi koriste snagom zastrašivanja i omertòm koja iz nje proizlazi da bi počinili zločine, da bi na direktan ili indirektan način došli do kontrole ekonomije, koncesija, autorizacija, javnih natječaja i da bi realizirali profit za sebe ili za druge.“⁹ Korijeni sicilijanske mafijaške organizacije vežu se uz borbu protiv tiranije stranih vladara koji su se izmjenjivali preko 800 godina, a sam naziv tada se odnosio na sloj društva koji se usudio podizati ustanke protiv vlasti. Iz navedenog, može se zaključiti kako je mafija počela iz pozitivne pozadine, a pretvorila se u negativnu konotaciju. Kasnije je moć koju su pripadnici mafije imali korištena u borbi protiv talijanske vlasti, oslanjajući se na u početku na podršku nižeg sloja kojemu su pomagali da profitira. Pripadnici mafijaške organizacije prepoznali su važnost povezivanja s političkim strukturama u državi s obzirom da im samo nasilje više nije moglo osigurati održavanje svoje strukture. Posljedično, Italija postaje država u kojoj postoji uska povezanost pripadnika mafije s političkim krugom, a time stječe i značajan državni utjecaj koji se proteže i izvan granica same Italije.

U značajan dio povijesti europskog kriminala pripadaju i mafijaški klanovi u Irskoj koji su se počeli razvijati u 19. i 20. stoljeću. Posebice su bili naglašeni u Dublinu i Corku. Dvije su povijesno važne kriminalne skupine koje su vladale ulicama već u 18. stoljeću: Liberty boysi sa sjeverne Irske i Ormond boysi iz južne Irske. Sukobi između njih toliko su uznapredovali da je jedna od posljedica bilo zatvaranje grada za trgovinu na čitava dva dana.

Razvoj albanske mafije tijekom 20. stoljeća na europsku scenu donio je mnogobrojne novitete u području kriminala. Unatoč tome što su poprilično malobrojna etnička skupina, utjecaj albanske

⁹ Baressi, F. (2007.) *Mafia ed Economia criminale. Analisi socio-criminologica di un economia „sommersa“ e dei danni arrecati all economia legale.* Roma: EDUP., str. 147.

mafije proširio se po cijelom svijetu, posebice u Europi i Sjevernoj Americi. Njihove kriminalne djelatnosti obuhvaćaju djela obilježena nasiljem i okrutnošću: trgovina oružjem, iznude, ubojstva, trgovina drogom, trgovina ljudima, podvođenje i sl. Političko okruženje pogodovalo je rasprostranjenosti ovih organizacija diljem Europe. Padom socijalizma 1991. godine dolazi do brojnih iseljavanja iz države. Zavladao je siromaštvo, socijalni sustavi su zakazali, a nekontrolirana privatizacija samo je dodatno zakomplicirala i natjerala Albance da potraže novu šansu za život izvan svoje države. Kada je počela stabilizacija države stvorili su se i uvjeti za povećanje i razvoj kriminala unutar granica. Ono što je iznimno važno za uspjeh albanskih mreža je strateški geografski položaj koji Albanija ima na uhodanoj kriminalnoj ruti koja povezuje Aziju i Europu. Osnovne karakteristike albanskih kriminalnih skupina su tzv. besa (čvrsto obećanje, riječ po cijenu života), krvna osveta i kodeks časti, a povezanost se temelji na srodstvu odnosno etičkoj pripadnosti. Ove okolnosti otežavaju razotkrivanje njihovih mreža, što zbog straha od odmazde, što zbog nemogućnosti infiltracije policije zbog nepostojanja povezanosti. Ono na što je albanska mafija u Albaniji najviše koncentrirana je krijumčarenje droge, posebice kokaina u ulozi posrednika, iako su počeli i samostalno otkupljivati drogu iz zemalja proizvodnje. U današnje vrijeme, njihove aktivnosti u Zapadnoj Europi daleko su od zanemarivih. Zemlje u kojima je poznata njihova aktivnost su Španjolska, Francuska, Belgija, Njemačka, Švicarska, Danska, Nizozemska. Dakle, umreženi su po gotovo čitavoj Europi.

3. NAJZASTUPLJENIJA KAZNENA DJELA ORGANIZIRANOG KRIMINALA U EUROPSKOJ UNIJI

3.1. Pojam kaznenog djela

Kada se govori o kaznenom djelu riječ je o ponašanju koje je protupravno, skrivljeno i načelno kažnjivo te kao takvo opisano u kaznenom zakonu.¹⁰ Hrvatski kazneni zakon kroz svoje članke izražava detaljne definicije različitih vrsta kaznenih djela te za njih propisuje kazne. Također, poštuje se načelo zakonitosti prema kojem se niti jedno djelo ne može smatrati kaznenim djelom ako nije kao takvo određeno zakonom. Pojam kaznenog djela obuhvaća materijalni i formalni

¹⁰ Horvatić, Željko; Derenčinović, Davor; Cvitanović, Leo; Kazneno pravo, Opći dio 2, Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije, Zagreb, 2017.

aspekt. Materijalni pojam kaznenog djela politički je determiniran i podrazumijeva čovjekovo ponašanje kojim ugrožava ili povrjeđuje iznimno važna pravna dobra koja mogu biti pojedinačna ili skupna, odnosno dobra zajednice.¹¹ U formalnom smislu, pojam kaznenog djela se sagledava isključivo iz pravnog stajališta te je determiniran zakonom. Pet je uvjeta koji moraju kumulativno biti ispunjeni kako bi neko djelo moglo biti okarakterizirano kao kazneno djelo u pravnom smislu:

1. radnja,
2. zakonsko biće kaznenog djela,
3. protupravnost,
4. krivnja i
5. kažnjivost.¹²

Pri detaljnijem razumijevanju posebnih pojava oblika kaznenih djela pažnja se pridaje proučavanju stadija kaznenog djela, sudioništva u širem smislu te međusobnog odnosa kaznenih djela. Kazneno djelo ima stadije donošenja odluke, pripremanja, pokušaja te dovršenog kaznenog djela. Kada se govori o sudioništvu, radi se o situacijama sudjelovanja više osoba u počinjenju kaznenog djela, a pojam se dijeli na oblike: počiniteljstvo, posredno počiniteljstvo, supočiniteljstvo, sudioništvo u užem smislu, poticanje i pomaganje. Kaznena djela prema međusobnom odnosu mogu stajati u odnosu stjecaja te u obliku produljenog kaznenog djela.

Konkretni opisi kaznenih djela svojstveni su nacionalnom zakonodavstvu svake države. Dužnost je svake države članice usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom Unije. Prema tome, opisi kaznenih djela u kaznenim zakonima članica moraju biti podvedeni pod pojmove kakvima ih Unija propisuje. Također, izazovi koje u vidu povećanja transnacionalnog kriminala nosi globalizacija, zahtijevaju povećanje međunarodne suradnje i usklađivanja zakona iz čega proizlaze mnogobrojne poteškoće za nacionalne pravne sustave.

3.2. Odnos kaznenih djela s pojmom organiziranog kriminala

Vijeće Europske unije navodi kako su glavne kriminalne aktivnosti u Europi:

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

1. Kibernetički kriminal
2. Trgovina ljudima
3. Krijumčarenje migranata
4. Trgovina drogom
5. Prijevare povezane s trošarinama.¹³

Prema Stockholmskom programu prioritetno se pod zaštitu stavljaju: opća pitanja organiziranog kriminala, trgovanje ljudima, seksualno iskorištavanje djece i dječja pornografija, kibernetički kriminal, gospodarski kriminal i korupcija i zlouporaba opojnih droga.¹⁴ Izvješće SOCTA-e za 2021. godinu zaključuje kako je više od 80 % prijavljenih kriminalnih mreža uključeno u:

1. Trgovinu drogama
2. Organizirani imovinski kriminal
3. Prijevare povezane s trošarinama
4. Trgovinu ljudima
5. Internetske i druge prijevare ili
6. Krijumčarenje migranata.¹⁵

Ono što je često zajedničko svim tim aktivnostima su njihove osnovne karakteristike koje se mogu podvesti pod definiciju organiziranog kriminala te se samim time sve više poistovjećuju s tim pojmom. Njihova rasprostranjenost često im daje međunarodni element jer po samoj prirodi stvari uglavnom prelaze nacionalne granice. Također, one mogu biti strukturirane kao i organizirani kriminal, s jasno definiranom hijerarhijom i raspodijeljenim ulogama. Ono što im je bez iznimke zajedničko jest da su posljedice koje te kriminalne aktivnosti ostavljaju na okolinu vrlo zabrinjavajuće. U suprotnosti s navedenim, nije svaka kriminalna aktivnost ujedno i organizirani kriminal. Ono što dijeli ova dva pojma jest činjenica da kako bi neka aktivnost mogla biti svrstana pod organizirani kriminal ona u pravilu mora biti koordinirana, sustavno uređena i obično s namjerom dugoročnog stjecanja većeg profita. Kriminal se može pojaviti kao jednokratno djelo

¹³ <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-fight-against-crime/>

¹⁴ Vijeće Europske unije, The Stockholm programme, An Open and Secure Europe Serving and protecting Citizens, (2010/C 115/01).

¹⁵ SOCTA, Serious organised crime threat assesment, A corruption influence: The infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime, 2021.

ponukano trenutnom prilikom. Isto tako, počinitelj može biti samostalan akter nepovezan s drugim sudionicima. Dakle, uz izostanak određenih elemenata one gube karakter organiziranog kriminala. U svakom slučaju, ove aktivnosti razlikuju se među sobom u sredstvima postizanja cilja, a i težini posljedica koje prouzrokuju.

3.3. Kibernetički kriminal

Sa značajnim razvojem računala sredinom sedamdesetih godina prošlog stoljeća, pojavljuje se i kibernetički kriminal koji je do današnjice prerastao u jedan od glavnih razloga zabrinutosti za sigurnost. Kibernetički kriminal je prema Miroslavu Bači: „vrsta kriminalnog ponašanja kod kojeg računalna tehnologija predstavlja način izvršenja kaznenog djela, ili se računalo upotrebljava kao sredstvo izvršenja, a čime se ostvaruje neka kaznenopravna posljedica“.¹⁶ Kibernetički napad poprima kvalificiranu dimenziju kada u njemu sudjeluje veći broj organiziranih članova. Napad se organizira korištenjem jedne od raznih dostupnih metoda kao što su phishing, malware, DDos i sl. Jedan od najpoznatijih primjera kibernetičkog napada na području Europske unije napad je na financijsku strukturu u Uniji iz 2016. godine, a ciljane skupina bile su banke diljem Europe. Kriminalne skupine s pomoću naprednih tehnika napadale su SWIFT sustave uz pomoć kojih se banke koriste u međusobnom slanju financijskih poruka i transakcija ugrožavajući time financijsku sigurnost. Napad je karakterizirala kvalitetna razina organiziranosti i povezanosti, a predvođen je trima hakerskim skupinama: Kill-net, Anonymous Sudan i REvil. S obzirom da je prešao granice nacionalnog napada, predstavio je iznimnu ugrozu sigurnosti. Posljedično, kriminalci su akumulirali veliku količinu financijske dobiti preusmjerenjem sredstava u svoju korist, a sve na štetu banaka i klijenata. Europska unija ovo pitanje shvaća vrlo ozbiljno. Korištenjem raznovrsnih mehanizama nastoji omogućiti sigurnost podataka i sigurnu računalnu komunikaciju. Osnovu kibernetičke sigurnosti na području Europske unije čini Konvencija o kibernetičkom kriminalu (tzv. Budimpeštanska konvencija) potpisana 23. studenog na konferenciji Vijeća Europe. Republika Hrvatska implementirala je 2002. godine Konvenciju u svoje zakonodavstvo Zakonom o potvrđivanju Konvencije o kibernetičkom kriminalu. Kao posljedica navedenog, Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2004. godine dodaje potpuno novi članak 223. o

¹⁶ Bača Miroslav, Uvod u računalnu sigurnost, NN, Zagreb, 2004.

računalnom krivotvorenju koji glasi: „Tko neovlašteno izradi, unese, izmijeni, izbriše ili učini neuporabljivim računalne podatke ili programe koji imaju vrijednost za pravne odnose, u namjeri da se oni uporabe kao pravi ili sam uporabi takve podatke ili programe, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.”¹⁷ Također, dodaje se i članak 224. o računalnoj prijeveri: “Tko s ciljem da sebi ili drugome pribavi protupravnu imovinsku korist unese, koristi, izmijeni, izbriše ili na drugi način učini neuporabljivim računalne podatke ili programe, ili onemogući ili oteža rad ili korištenje računalnog sustava ili programa i na taj način prouzroči štetu drugome, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina”.¹⁸ Kazneni zakon koji je trenutno na snazi referira se na kibernetički kriminal u nekoliko svojih dijelova. U članku 87. definirani su pojmovi računalnog sustava, računalnog podatka te računalnog programa, a u članku 97. ometanje rada računalnih sustava s obzirom na broj pogođenih sustava, nastalu štetu i vrstu pogođene infrastrukture ili podataka podvodi se pod pojam terorizma. Kao najvažniji dio Kaznenog zakona za uređenje ovog područja može se navesti Glava dvadeset peta: Kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka. U kaznena djela ove vrste Zakon ubraja: neovlašteni pristup računalnom sustavu, ometanje rada računalnog sustava, oštećenje računalnih podataka, neovlašteno presretanje računalnih podataka, računalno krivotvorenje, računalnu prijeveru, zlorabu naprava za počinjenje računalnih kaznenih djela te u posebnom članku propisuje kaznu za kvalificirani oblik navedenih kaznenih djela kada su ona usmjerena na računalne sustave ili podatke tijela državne vlasti, Ustavnog suda RH, međunarodne organizacije koje je Republika Hrvatska član, tijela jedinica lokalne ili područne samouprave, javne ustanove ili trgovačka društva od javnog interesa.¹⁹ Republika Hrvatska pored Kaznenog zakona na snazi ima i Zakon o kibernetičkoj sigurnosti iz 2024. godine kojim uređuje postupke i mjere za postizanje visoke razine sigurnosti i daje okvir za planiranje i odlučivanje u ovom području. Između ostalog, Zakon pri definiranju pojma kibernetičke prijetnje upućuje na Uredbu EU 2019/881 prema kojoj: “„kiberprijetnja” znači svaka moguća okolnost, događaj ili djelovanje koji bi mogli oštetiti, poremetiti ili na drugi način negativno utjecati na mrežne i informacijske sustave, korisnike tih sustava i druge osobe.”²⁰

¹⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 105/2004.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23.

²⁰ Uredba (EU) 2019/881 Europskog parlamenta i Vijeća

Europska komisija i Visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku donijeli su 2020. Strategiju za kibersigurnost²¹. Cilj Strategije je omogućiti nesmetano korištenje tehnologijom uz maksimalnu sigurnost od kibernetičkih napada izgrađivanjem instrumenata kojima se suprotstavlja mnogobrojnim kibernetičkim napadima. U ostvarenju zamišljenog, upotrebljavaju se tri osnovna instrumenta:

1. otpornost, tehnološka suverenost i vodstvo;
2. operativni kapaciteti za sprečavanje, odvratanje i odgovor;
3. suradnja radi unapređenja globalnog i otvorenog kiberprostora.²²

Pored Strategije, za pravno uobličenje područja kibernetičke sigurnosti važno je napomenuti Direktivu NIS2 koja je dodatno unaprijedila postojeći pravni okvir, a stupila je na snagu 2023. godine. Direktivom su se uvele novosti poput proširenja kruga subjekata na koje se odnose pravila, osnažuje međudržavna suradnja, povećava sigurnost u sektorima od ključne važnosti i sl. Europska unija osnovala je 2004. godine Agenciju Europske unije za kibersigurnost (EC3) te ju dodatno pojačala Aktom o kibersigurnosti EU. Uloga Agencije je osigurati i održati kibernetičku sigurnost na visokoj razini na području Europske unije suradnjom s organizacijama, usavršavanjem osoblja, unaprjeđenjem znanja i educiranjem građana.

3.4. Trgovina ljudima

Trgovina ljudima je kriminalna aktivnost koja narušava temeljna ljudska prava i pravo na dostojanstvo. Prema definiciji Europskog parlamenta, trgovina ljudima je „novačenje, prijevoz, transfer, skrivanje ili primanje ljudi silom, prijevarom ili obmanom, s ciljem njihova iskorištavanja za profit.“²³ U hrvatskom kaznenom zakonodavstvu pojam je definiran člankom 106. koji glasi: „Tko uporabom sile ili prijetnje, obmanom, prijevarom, otmicom, zlouporabom ovlasti ili teškog položaja ili odnosa ovisnosti, davanjem ili primanjem novčane naknade ili druge koristi radi dobivanja pristanka osobe koja ima nadzor nad drugom osobom, ili na drugi način vrbuje, preveze, prevede, skriva ili prima osobu ili razmjenjuje ili prenosi nadzor nad osobom radi iskorištavanja

²¹ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cybersecurity-policies>

²² <https://digital-strategy.ec.europa.eu/hr/policies/cybersecurity-strategy>

²³ <https://www.europarl.europa.eu/topics/hr/article/20230921STO05705/trgovina-ljudima-i-kako-je-eu-zeli-iskorijeniti>

njezinog rada putem prisilnog rada ili služenja, uspostavom ropstva ili njemu sličnog odnosa, ili radi njezinog iskorištavanja za prostituciju ili druge oblike spolnog iskorištavanja uključujuću i pornografiju ili za sklapanje nedozvoljenog ili prisilnog braka, ili radi uzimanja dijelova njezinog tijela, ili radi njezinog korištenja u oružanim sukobima ili radi činjenja protupravne radnje, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.“²⁴ Postoje mnogobrojni razlozi za ovaj oblik organiziranog kriminala među kojima su seksualna eksploatacija, trgovina radi organa, prisilni rad i prisilni kriminal. Trgovanje ljudima najčešće povezuje nerazvijene zemlje s razvijenim zapadnim zemljama koje obično imaju ulogu odredišta. Time poprima transnacionalni oblik s organiziranom strukturom djelovanja. Najčešće žrtve trgovine ljudima su žene i djeca (dvije od tri žrtve prema Eurostatu 2021.). Iako se stvarna brojka žrtava ne može procijeniti, više od sedam tisuća žrtava registrirano je u Europskoj uniji svake godine.²⁵ Temelj za pravni okvir u suzbijanju ovog zločina je Konvencija Vijeća Europe iz 2005. i Okvirna odluka Europske unije 2002/629/PUP o trgovanju ljudima iz 2011. godine koja je zamijenjena Direktivom Europskog parlamenta i Vijeća iz 2011. godine. Prema Direktivi „Trgovanje ljudima teško je kazneno djelo koje se često počinu u okviru organiziranog kriminala, predstavlja teško kršenje temeljnih prava i izričito je zabranjeno Poveljom o temeljnim pravima Europske unije. Sprečavanje i suzbijanje trgovanja ljudima prioritet je za Uniju i države članice.“ Direktivom je predviđena intenzivna borba protiv trgovine ljudima te je ona samo dio globalne cjeline kojom se štite najranjiviji članovi društva kao najčešće mete. Direktiva propisuje obvezu nacionalnim zakonodavstvima da određena djela kvalificiraju pojmom trgovanja ljudima te propisuje okvire za kažnjavanje tih djela. Ona je omogućila značajan napredak na ovom području i ostaje važan instrument u borbi protiv organiziranog kriminala, zaštiti žrtava i kaznenom sankcioniranju počinitelja. Usprkos tome, njena primjena još nije u potpunosti ostvarena, a njeni nedostaci i dalje onemogućuju ostvarenje zamišljenih ciljeva.

3.5. Krijumčarenje migranata

Članak 326. Kaznenog zakona referira se na protuzakonito ulaženje, kretanje i boravak u Republici Hrvatskoj, drugoj državi članici Europske unije ili potpisnici Šengenskog sporazuma te glasi: „Tko iz koristoljublja omogući ili pomogne drugoj osobi nedozvoljeno ući, izići, kretati se

²⁴ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23.

²⁵ <https://www.europarl.europa.eu/topics/hr/article/20230921STO05705/trgovina-ljudima-i-kako-je-eu-zeli-iskorijeniti>

ili boraviti u Republici Hrvatskoj ili drugoj državi članici Europske unije ili potpisnici Šengenskog sporazuma, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina“.²⁶ Priljev znatnog broja migranata iz nerazvijenih zemalja u države Europske unije svoj vrhunac doživio je 2015. godine. Migrantska kriza u Europi dovela je do naglašenosti izgradnje jedinstvenog sustava azila kako bi se pomoglo državama da se nose sa znatnim procesima migracija. Povećanje broja migracija posljedično je dovelo do veće razine složenih mreža za krijumčarenje migranata te je to navelo Uniju na potrebu hitnog razvoja metoda i institucija za borbu protiv ove vrste kriminala. Europolovi podaci pokazali su kako se više od 90 % svih migranata koji stignu u Europsku uniju koriste uslugama mreže krijumčara u nekom dijelu svog putovanja. Organizirane strukture krijumčara otporne su na pokušaje suzbijanja te mijenjajući rute zadržavaju svoj položaj. Svojim aktivnostima stječu velike količine nezakonitog profita, a posljedično sve više se povezuju s teškim kršenjima ljudskih prava. Kao odgovor na novonastalu situaciju, 2016. godine dolazi do osnivanja Europskog centra za krijumčarenje migranata (EMSC). Centar okuplja neke od najboljih istražitelja u Europi, a primarni cilj mu je borba protiv prekograničnih složenih operacija koje često uključuju i riskantne plovidbe morima. U svojim aktivnostima surađuju s policijskim vlastima država članica te agencijama kao što su Eurojust i Frontex. Politički okvir u kriznoj situaciji u području nezakonitih migracija činio je Akcijski plan Europske unije protiv krijumčarenja migranata (2015.-2020.). Vijeće Europske unije 2018. godine donijelo je paket mjera kojima su pooštrene mjere protiv mreža za krijumčarenje migranata i kojim je unaprijeđen Plan. Mjere su usmjerene na četiri osnovna područja:

1. Bolji protok relevantnih informacija
2. Jačanje operativnih alata za učinkovito razbijanje mreža za krijumčarenje
3. Prekidanje internetske komunikacije krijumčarskih mreža
4. Maksimiranje sinergije s vanjskim djelovanjem Unije u prioritetnim trećim zemljama i regijama

Komisija Europske unije 2021. godine donijela je obnovljeni Akcijski plan za razdoblje 2021.-2025. koji je trenutno na snazi. Tim planom dodatno se unaprjeđuje Akcijski plan iz 2015. godine novitetima kao što su: jačanje suradnje između država članica i tijela kaznenog progona Unije, naglašavanje provedbe zakona i sankcioniranje, sprječavanje eksploatacije i zaštita migranata i sl. Europska multidisciplinarna platforma za borbu protiv kaznenih djela (EMPACT) kao jedan od

²⁶ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24.

prioriteta za razdoblje 2022.-2025. naglašava upravo borbu protiv nezakonitih migracija te obrazlaže kako je cilj prioriteta borba protiv kriminalnih mreža uključenih u krijumčarenje migranata, a posebno onih koje pružaju usluge olakšavanja nezakonitim migrantima duž glavnih migracijskih ruta koje prelaze vanjsku granicu Europske unije i onih koji su uključeni u omogućavanje sekundarnih kretanja i legalizaciju stalnog boravka unutar Europske unije, s posebnim naglaskom na one koji svojim metodama ugrožavaju živote ljudi.²⁷

3.6. Trgovina drogom

Tržište nedopuštenih droga jedan je od glavnih izvora prihoda za organizirane kriminalne skupine u Europskoj uniji, a njegova se godišnja maloprodajna vrijednost procjenjuje na najmanje 30 milijardi eura godišnje.²⁸ Europska unija ima niz strateških dokumenata s pomoću kojih aktivno radi na suzbijanju lanaca trgovine drogom na svom području. Trenutna vodilja je Strategija EU-a u području droga za razdoblje 2021.-2025. Ona utvrđuje okvir i prioritete sankcioniranja te nadopunjuje nacionalna zakonodavstva zemalja članica. Primarno je fokusirana na osiguranje javnog zdravlja te sigurnosti. Strategiju karakterizira podjednaka zainteresiranost za rješavanje pitanja smanjenja opskrbe drogom te smanjenja potražnje za istom, ali i minimizacija posljedica zlorabica droga. Naglašava potrebu sudske i policijske međudržavne suradnje u smanjenju ovih vrsta kriminalnih aktivnosti, jačanje institucija i tehnologije i povećane kontrole na granicama. Prema hrvatskom zakonodavstvu neovlaštena proizvodnja i promet drogama propisana je kažnjivim ponašanjem u članku 190. koji glasi: „Tko neovlašteno proizvede ili preradi tvari koje su propisom proglašene drogom, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.“²⁹ Dana 18. listopada 2023. Komisija je usvojila Komunikaciju Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o planu EU za borbu protiv trgovine drogom i organiziranog kriminala. U dokumentu su navedene ključne mjere za borbu protiv organiziranog kriminala te se poziva na zajedničko suočavanje s prijetnjama koji kriminal nosi. Komunikacija se sastoji od 17 akcija za jačanje borbe protiv trgovine drogom i to u četiri prioriteta područja:

1. ojačavanje otpornosti logističkih čvorišta
2. razbijanje kriminalnih mreža, prekidanje njihovih poslovnih modela i oduzimanje dobiti

²⁷ Vijeće Europske unije, Council conclusions setting the EUs priorities for the fight against serious and organised crime for EMPACT 2022-2025, 7101/23, Bruxelles, 2023.

²⁸ <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-drugs-policy/#coordination>

²⁹ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24.

3. sprječavanje uklanjanjem temeljnih uzroka i poduzimanje mjera na trajnoj osnovi
4. međunarodna suradnja³⁰

U pružanju informacija o ovisnosti i drogama Europskoj uniji aktivno pomaže Europski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama. Ovo tijelo ima širok djelokrug poslova, a između ostalog razvija alate i instrumente za pomoć u praćenju nacionalnih politika država članica, procjenjuje rizike novih droga na tržištu, upozorava na pojavu novih psihoaktivnih tvari, prati rješenja vezana za regulaciju područja droga te izrađuje godišnji pregled o situaciji u području droga u Europi. Prema Europskom izvješću o drogama iz 2023. godine dostupnost većine nezakonitih supstanci je visoka, a njihova dostupnost i raznolikost predstavlja i veće prijetnje. Od najučestalijih ilegalnih supstanci u korištenju izdvaja se kanabis, zatim kokain, sintetičke droge i MDMA. Tijekom 2021. države članice EU-a zaplijenile su rekordne 303 tone kokaina.³¹ Također, 2023. godine Vijeće EU donijelo je Uredbu o Agenciji EU-a za droge kojom se postojeći Europski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama zamjenjuje Agencijom. Uredbom se također jača uloga Agencije u međunarodnoj suradnji. Uredbom se Agenciji predviđaju sredstva za:

1. učinkovitiji odgovor na nove zdravstvene i sigurnosne izazove koje predstavljaju nezakonite droge
2. bolju potporu državama članicama
3. doprinos poboljšanju stanja na međunarodnoj razini.³²

U svojoj organizaciji krijumčarenja droge kriminalci imaju uhodane puteve. Oni nalaze slabe točke u međunarodnim lukama i prekograničnim prijelazima. Tako na području Europske unije postoji uhodana balkanska ruta, mediteranska ruta, baltička ruta, istočnoeuropska ruta i jadranska ruta. Poznavanje ovih specifičnosti uvelike olakšava proces suzbijanja i razotkrivanja lanaca trgovine. Balkanska ruta povezuje Bliski istok, Tursku i Balkanski poluotok sa zapadnim zemljama Europe te je poznata po krijumčarenju heroina zbog najkraćeg puta između proizvodnih i potrošačkih zemalja, a u posljednje vrijeme ruta je i dvosmjerna.³³ Mediteranska luka karakteristična je za

³⁰ Europska komisija, Komunikacija Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o planu EU-a za borbu protiv trgovine drogom i organiziranog kriminala, Bruxelles, 2023.

³¹ https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023/drug-situation-in-europe-up-to-2023_hr

³² <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-drugs-policy/#agency>

³³ <https://mup.gov.hr/print.aspx?id=282034&url=print>

nezakonito krijumčarenje kokaina, a uključuje prijevoz preko Sredozemnog mora iz Afričkih zemalja do zapadnoeuropskih luka.

3.7. Prijevale povezane s trošarinama

Prijevale, gospodarski i financijski kriminal sveprisutna su pojava čije su mete infrastruktura, poduzeća i građani. Vrste gospodarskog kriminala od posebnog interesa za Europsku uniju su:

1. prijevale na internetu,
2. prijevale povezane s trošarinama,
3. prijevale unutar Zajednice s nepostojećim trgovcem,
4. kaznena djela u području intelektualnog vlasništva,
5. krivotvorenje robe i valuta,
6. financijski kriminal i
7. pranje novca.

Trošarine predstavljaju posebne poreze koje države članice naplaćuju na određene proizvode kao što su alkohol, duhan i energetski proizvodi. Ovo područje prvotno je regulirala Direktiva Vijeća 92/12/EEZ od 25. veljače 1992. o općim rješenjima za proizvode koji su podložni trošarinama, te posjedovanju, prijevozi i nadzoru takvih proizvoda. Kako je u međuvremenu došlo do mnogobrojnih izmjena i dopuna, zamijenjena je Direktivom Vijeća 2008/118/EZ od 16. prosinca 2008. o općim pravilima za trošarine i kojom se ukida Direktiva 92/12/EEZ. Nova Direktiva uskladila je uvjete za obračunavanje trošarine na robu s Direktivom koja je bila na snazi kako bi se održalo pravilno djelovanje tržišta. Prema Direktivi iz 2008. „trošarinska roba“ je:

1. Energenti i električna energija, obuhvaćeni Direktivom 2003/96/EZ
2. Alkohol i alkoholna pića, obuhvaćeni Direktivama 92/83/EEZ i 92/84/EEZ
3. Prerađeni duhan, obuhvaćen Direktivama 95/59/EEZ, 92/79/EEZ i 92/80/EEZ³⁴

Republika Hrvatska implementirala je pravo Unije navodeći u članku 264. Kaznenog zakona: „Tko neovlašteno kupuje, prodaje, prenosi ili razmjenjuje predmete ili robu čiji je promet zabranjen ili ograničen ako time nije počinjeno neko drugo kazneno djelo za koje je propisana teža kazna, kaznit

³⁴ Direktiva Vijeća 2008/118/EZ o općim aranžmanima za trošarine

će se kaznom zatvora do tri godine.“³⁵ Organizirane kriminalne skupine koriste se mnogobrojnim strategijama za izbjegavanje trošarina i time ostvaruju velik profit. Originalnu i krivotvorenu trošarinsku robu može se prodati po nižim cijenama od legalnih ekvivalenata, a time se stječe prednost pred drugima i veća zarada. Ono na što se prevaranti oslanjaju su zakonodavne razlike i različite stope trošarina u državama članicama. Glavna područja trošarinskih prijevара u Europi uključuju:

1. Krijumčarenje ili nezakonit uvoz trošarinske robe
2. Ilegalna proizvodnja trošarinske robe
3. Diverzija, koja uključuje preusmjeravanje robe bez plaćanja trošarine

SOCTA 2017. godine procjenjuje kako je prijevara s gorivom rastući fenomen, a vrste preradevine ove sirovine zahtijevaju značajnu stručnost u načelu poznatu samo kemičarima i sličnim zanimanjima iz čega se može donijeti zaključak o visokom stupnju organiziranosti i umreženosti. Istraživački centar Transcrime u izvješću iz 2015. godine procijenio je ilegalno tržište cigareta u Europskoj uniji donijelo između 7,8 i 10,5 milijardi eura kriminalnih prihoda te kako između 100 000 i 150 000 ljudi može biti uključeno u tržište ilegalnih cigareta u EU na različitim razinama.³⁶ Izmakli prihod, Europsku uniju ostavlja s manje sredstava koja bi bila uložena u ključne infrastrukture i na druge načine u svrhu poboljšanja života građana Europske unije.

4. METODE SUZBIJANJA ORGANIZIRANOG KRIMINALA

4.1. Zakonodavni okvir

Europska unija uspostavlja zajednički pravni okvir za suzbijanje organiziranog kriminala putem odluka, direktiva, smjernica i drugih zakonodavnih akata. Uz pomoć pravnog okvira pokušava definirati pojmove organiziranog kriminala, ojačati suradnju između istražnih, pravosudnih i drugih tijela država članica i Europske unije s trećim državama te pruža druge instrumente potrebne za rješavanje problematike kao što su osnivanje agencija, određivanje nadležnosti i sl. Okvirna odluka Vijeća o borbi protiv organiziranog kriminala, Direktiva o

³⁵ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24.

³⁶ Transcrime, Joint Research Center on Transnational Crime, European Outlook on the Illicit Trade in Tobacco Products, 2015.

sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma, Direktiva o borbi protiv trgovine ljudima i Direktiva NIS2 samo su neki od zakonodavnih akata koji doprinose pravnom okviru u borbi protiv organiziranog kriminala.

4.2. Institucije Europske unije

4.2.1. Vijeće Europske unije

Vijeće Europske unije osnovano je 1958. godine kao Vijeće Europske ekonomske zajednice. Vijeće se sastoji od ministara svih zemalja Europske unije te se oni sastaju tijekom cijele godine u Bruxellesu te u travnju, lipnju i listopadu u Luxembourg. Vijeće Europske unije je institucija koja doprinosi suzbijanju organiziranog kriminala kroz svoje mnogobrojne aktivnosti. Najvažnija funkcija Vijeća je zakonodavstvo o kojem pregovara i koje u konačnici zajedno s Europskim parlamentom i donosi. To se odnosi i na uredbe, direktive i odluke koje uređuju područje kao što su trgovanje ljudima, pranje novca, trgovina drogom, krijumčarenje oružja i ostala kriminalna djela s obilježjem organiziranosti. Zatim, Vijeće prati samu provedbu zakonodavstva te na temelju toga vrši procjene i daje savjete za poboljšanje područja za koje smatra da je potreban napredak. Nadalje, Vijeće razvija strategije i politike odnosno smjernice kojima pomaže državama članicama u suzbijanju organiziranog kriminala. Tako su trenutno na snazi zaključci Vijeća iz 2021. godine za razdoblje od četiri godine kojima su se utvrdili prioriteta za borbu protiv teškog i organiziranog kriminala. Tih deset prioriteta prema Vijeću su:

1. Visokorizične kriminalne mreže
2. Kibernetički napadi
3. Trgovanje ljudima
4. Seksualno iskorištavanje djece
5. Krijumčarenje migranata
6. Trgovina drogom
7. Prijevare, gospodarski i financijski kriminal
8. Organizirani kriminal u vezi s imovinom
9. Kaznena djela protiv okoliša
10. Trgovina vatrenim oružjem³⁷

³⁷ <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2021/05/26/fight-against-organised-crime-council-sets-out-10-priorities-for-the-next-4-years/>

Vijeće EU ima veliku ulogu i u međunarodnoj suradnji država članica, ali i članica s trećim državama i međunarodnim organizacijama. To uključuje razmjenu informacija, operativno pomaganje, zajedničko djelovanje i sl. Ono donosi i godišnji proračun Europske unije s Europskim parlamentom i Komisijom. Odlučujući o raspodjeli sredstava, može preusmjeriti financiranja na područja usmjerena na suzbijanje organiziranog kriminala.

4.2.2. Europski parlament

Europski parlament je zakonodavno tijelo Europske unije i jedino tijelo koje biraju glasači. Zastupnici se biraju na razdoblje od pet godina, a njegovim radom upravlja predsjednik. Zakoni se pripremaju u okviru odbora specijaliziranih za određeno područje, a izglasavaju na plenarnim sjednicama. Odbor koji se bavi pitanjima vezanim za organizirani kriminal naziva se Odbor za građanske slobode, pravosuđe i unutarnje poslove (LIBE). Odbor LIBE zadužen je za većinu zakonodavstva i demokratskog nadzora za politike koje omogućuju Europskoj uniji da svojim građanima ponudi područje slobode, sigurnosti i pravde. Povjerenstvo se sastoji od 68 članova te ostvaruje suradnju s Europskom komisijom, Vijećem i nacionalnim parlamentima. Odbor vodi računa o zaštiti važnih pitanja kao što su: borba protiv međunarodnog kriminala, borba protiv terorizma, zaštita vladavine prava i temeljnih prava, osiguravanje zaštite podataka i privatnosti u digitalnom dobu, azil i migracije, borba protiv diskriminacije i sl. Parlament ima tri osnovne funkcije: zakonodavna, nadzorna i proračunska. Već je spomenuto kako Parlament uz Vijeće sudjeluje u postupku donošenja zakonodavstva koje utječe na suzbijanje kriminala. Pored toga, Europski parlament ima nadzorne ovlasti prema Europskoj komisiji, Europolu i drugim tijelima u svrhu provjere učinkovitosti provođenja zakonodavstva o organiziranom kriminalu. Europski parlament izrađuje i izvješća s pomoću kojih ukazuje na potencijalne nedostatke, predlaže promjene i sl. Primjer izvješća Europskog parlamenta je Izvješće o suradnji u borbi protiv organiziranog kriminala na zapadnom Balkanu iz 2021. godine.

4.2.3. Europska Komisija

Komisija je tijelo EU vođeno Kolegijem koji se sastoji od 27 povjerenika, na čelu s predsjednikom. Povjerenici zajedno donose odluke u području politike i strategija EU. Svaki povjerenik upravlja svojim odjelom, a svaki odjel odgovoran je za jedno od posebnih područja. Komisija nema specijalizirani odjel koji se bavi organiziranim kriminalom, već razni odjeli i agencije pod okriljem Komisije sudjeluju u zajedničkom pristupu pitanjima na tu temu. Važno je naglasiti ulogu Europskog ureda za borbu protiv prijevara (OLAF). Iako OLAF nije odjel Komisije

već nezavisna agencija, taj Ured između ostalog razvija i Komisijinu politiku borbe protiv prijevara. Također, odjel za unutarnje poslove osigurava stabilnost i zaštitu unutar EU od organiziranog kriminala, terorizma, trgovine ljudima i sl., dok odjel za pravosuđe štiti očuvanje temeljnih vrijednosti Europske unije kao što su vladavina prava, ljudsko dostojanstvo, sloboda i demokracija. Europska komisija ima niz ovlasti kojima čini važnu kariku u lancu institucija u suzbijanju organiziranog kriminala. Kroz predlaganje zakona i direktiva na temelju analiza uvelike doprinosi razvoju politike protiv kriminala, a izradom strategija i akcijskih planova pomaže u utvrđivanju prioriteta područja i određivanju ciljeva. Komisija ima i ovlasti financiranja projekata za osnaživanje aparata država. U prosincu 2023. godine Komisija je objavila poziv za dostavu prijedloga u okviru Fonda za unutarnju sigurnost za sufinanciranje projekata usmjerenih na borbu protiv organiziranog kriminala. Ukupan proračun iznosio je 20 milijuna eura te je namijenjen podržavanju rada tijela za provođenje zakona, međunarodnih organizacija, civilnog društva i drugih aktera u razbijanju kriminalnih mreža i njihovih poslovnih modela.³⁸

4.2.4. Sud Europske unije

Sud Europske unije pravosudno je tijelo Unije koje se sastoji od sudaca iz svake države članice EU. Suci se biraju na mandat od 6 godina, a radom Suda rukovodi predsjednik. Sud Europske unije igra ključnu ulogu u borbi Europske unije protiv organiziranog kriminala. Svoj doprinos izražava kroz:

1. tumačenje prava Europske unije,
2. ocjenjivanje zakonitosti akata,
3. nadzor nad primjenom prava EU te
4. rješavanje sporova.

Nacionalni sudovi i druga tijela država članica te institucije i tijela Europske unije imaju mogućnost podnošenja zahtjeva Sudu za tumačenje prava Unije. Pri tumačenju, Sud na raspolaganju ima različite metode kao što su tekstualna, teleološka interpretacija, metoda prethodnog pitanja i sl. Jedan od primjera sudske presude je slučaj C-472/19, *European Public Prosecutors office v CZ* (2021.) u kojem je Sud tumačio pravnu nadležnost i ovlasti Europskog javnog tužitelja u pogledu pokretanja istraga i provođenja kaznenih postupaka. Europska komisija ili država članica EU može pokrenuti postupak zbog povrede prava EU. Iako se nadležnost Suda

³⁸ https://home-affairs.ec.europa.eu/news/commission-provides-eur-20-million-combat-organised-crime-2023-12-18_en?prefLang=hr

ne proteže se na provođenje istraga i progona, mehanizmi kojima raspolaže čine ga zaštitnikom vladavine prava i načela Europske unije. Sud ima na raspolaganju institut revizije uz pomoć kojega nadzire zakonitost akata. Reviziju Sud provodi na inicijativu pojedinca, države članice ili institucije EU te na temelju postupka akt može potvrditi, poništiti ili izmijeniti. Kada neka od država članica ne primjeni pravo Europske unije, Komisija ili druga država članica ima ovlast da podnese tužbu Sudu koji potom ispituje ispravnu primjenu prava, a ukoliko nađe da pravo nije ispravno primijenjeno, može izreći sankcije. Stranke u sporu radi zaštite svojih prava pred Sudom mogu biti države članice, institucije, pojedinci i tvrtke. Odluke Suda povodom spora su obvezujuće i konačne za stranke u sporu.

4.3. Agencije i tijela Europske unije

4.3.1. Europol

Europol je Agencija Europske unije za suradnju tijela za izvršavanje zakonodavstva. Taj naziv dobio je stupanjem na snagu Uredbe o Europolu od 1. svibnja 2017. Tijelo je osnovano 2009. godine Odlukom Vijeća 2009/371/PUP radi pomoći državama Europske unije u suzbijanju organiziranog kriminala, terorizma i drugih oblika teškog kriminala s utjecajima na dvije ili više država članica³⁹. Od dana 1. siječnja 2010. Europol je postao punopravna agencija Europske unije. Europolom rukovodi izvršni direktor koji je i pravni zastupnik, a biraju se i njegova 3 zamjenika. Direktor je odgovoran Upravnom odboru koji se sastoji od po jednog predstavnika svake države članice i jednog predstavnika Komisije. Zadaci Upravnog odbora su davanje smjernica i nadgledanje rada Europola, donošenje godišnjeg programa rada, proračuna, financijskog izvješća, strategija i sl. Europol zapošljava oko 100 analitičara koji su među najvećim stručnjacima na području kriminalistike u Europi.⁴⁰ Osim što surađuje s državama članicama Europske unije, on ostvaruje i suradnju s trećim državama i međunarodnim organizacijama. Za pomoć mu se mogu obratiti agencije za provedbu zakona, vladini odjeli i privatna poduzeća s kojima surađuje te države članice Europske unije. Rad se temelji na borbi protiv kaznenih djela s međunarodnim elementom, ali ne uključuje uhićenja. Europolovo iskustvo i dugogodišnja suradnja omogućili su visoku

³⁹ Brkić, Neven, Europol, Ius-info, 2020.

⁴⁰ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/europol_hr

učinkovitost ovih tijela u suzbijanju organiziranog kriminala na području Europske unije. Prema Europolu najveće prijetnje sigurnosti uključuju:

1. terorizam
2. međunarodna trgovinu drogom i pranje novca
3. organizirane prijevare
4. krivotvorenje eura
5. trgovanje ljudima⁴¹

Temeljne djelatnosti Europola su analize izrađene od stručnih analitičara s dugogodišnjom praksom u kaznenom području koji izrađuju redovite procjene u svrhu pružanja boljeg uvida u kaznena djela, a pritom se služe specijaliziranim sustavima napredne tehnologije. Europol djeluje na temelju Uredbe o Europolu koja je donesena 11. svibnja 2016. godine, a kojom su se proširile ovlasti Europola u svrhu bolje uspješnosti u obavljanju svog posla. U razdoblju prije Uredbe, razvoj Europolovih ovlasti tekao je postepeno. Nakon donošenja Konvencije o osnivanju Europskog policijskog ureda iz 1995. godine, u svojim počecima, Europol se prvotno uglavnom bavio trgovinom drogom. Nakon toga, ovlasti su mu se proširile na pranje novca i neke delikte povezane s trgovinom drogom, a zatim i na trgovanje radioaktivnim tvarima, mrežama imigranata i krijumčarenje vozila. Naknadno je dodano i trgovanje ljudima, a nadležnosti su se nastavile širiti. Prema dipl. iur. Nevenu Brkiću iz 2020. godine podaci o Europolovoj aktivnosti glase: „U 2018. godini Europol je sudjelovao u više od 1700 operacija od kojih se 620 odnosilo na kaznena djela terorizma, a 257 na kaznena djela cyber kriminala. Prema SOCTA-i više od 5000 kriminalnih skupina trenutačno se nalazi pod istragom Europola“.⁴²

4.3.2. Eurojust

Eurojust je Agencija Europske unije za suradnju u kaznenom pravosuđu. Agencija djeluje na temelju članka 85 Lisabonskog ugovora i Uredbe EU o Eurojustu koja je stupila na snagu 2019. godine. Kao ulogu Eurojusta Uredba navodi: „Na temelju radnji koje su proveli i informacija koje su pribavili tijela država članica EU-a i Agencija Europske unije za suradnju tijela za izvršavanje

⁴¹ <https://www.europol.europa.eu/about-europol/hr>

⁴² Brkić, Neven, Europol, 2020., Ius-info

zakonodavstva (Europol), EPPO i Europski ured za borbu protiv prijevара Eurojust podupire i jača usklađivanje i suradnju među nacionalnim tijelima nadležnima za istragu i kazneni progon u vezi s teškim kriminalom za koji je nadležan kada ta kaznena djela:

1. pogađaju dvije ili više država članica;
2. pogađaju jednu državu članicu i zemlju koja nije članica EU-a sa sporazumom o suradnji ili s međunarodnim sporazumom, ili
3. zahtijevaju zajednički kazneni progon⁴³.

Svaka država članica ima svog člana u Eurojustu te oni zajedno čine Kolegij. Drugo tijelo je Uprava koju čine pravni savjetnici, stručnjaci za podatke i analitičari. Eurojust ima međunarodnu mrežu koja tužiteljima omogućuje pristup više od 50 jurisdikcija u cijelom svijetu, a potpisnica je sporazuma o suradnji s 12 država koje nisu u Europskoj uniji kako bi ostvarili suradnju na predmetima.⁴⁴ Eurojust ima radne grupe koje su specijalizirane za predmete organiziranog kriminala kao što su terorizam, kibernetički kriminal, trgovina ljudima i sl.

4.3.3. Frontex

Još jedna važna institucija za suzbijanje organiziranog kriminala osnovana Uredbom Vijeća (EZ) 2007/2004 od 26. listopada 2004. godine je Frontex. Ova Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu pomaže zemljama EU-a u zaštiti vanjskih granica Europske unije i borbi protiv međunarodnog kriminala na schengenskom području, a trenutno djeluje na temelju Uredbe (EU) 2019/1896 od 13. studenoga 2019. o europskoj graničnoj i obalnoj straži. S obzirom na preopterećenost granica, potreba granične kontrole predstavlja izazov za države, a u tome podršku pruža Frontex. S više od 2100 zaposlenih u 2023. godini može se reći da je Frontex najveća i najbrže rastuća agencija Europske unije. Na poziv države članice i država s kojima surađuje, Frontex šalje svoje stručne operativce i na temelju analitičkih podataka pružaju podršku. Pri tome imaju širok djelokrug pokrivajući morske i kopnene granice, ali i zračne luke. Agencija

⁴³ Uredba (EU) 2018/1727 o Agenciji Europske unije za suradnju u kaznenom pravosuđu (Eurojust), 2018.

⁴⁴ <https://www.eurojust.europa.eu/hr/node/47/o-nama>

trenutačno provodi 19 operacija na granicama EU-a i izvan njih.⁴⁵ Neke od operacija su Terra, Posejdon i Zapadni Balkan. Terra obuhvaća 11 zemalja Europske unije, proteže se od Finske do Grčke i nastala je kao reakcija na mnogobrojne nezakonite migracije u 2021. godini. Posejdon je operacija koja podupire Grčku u suzbijanju ilegalnih migracija u Europsku uniju, a obuhvaća niz mjera u suzbijanju mnogih vrsta prekograničnog kriminala. Zapadni Balkan 2023. godine bio je najaktivnija migracijska ruta i činio je 26% nezakonitih prelazaka. Frontex ovdje pomaže u kontroli kopnenih i morskih granica, pomaže u otkrivanju krivotvorenih isprava, ukradenih automobila i sl. Struktura Frontexa sastoji se od Upravnog odbora, izvršnog direktora i njegova tri zamjenika, neovisnog službenika za temeljna prava i savjetodavnog foruma. Frontex je odgovoran Europskom parlamentu i članovima Upravnog odbora Agencije. Upravni odbor nadzire rad Agencije, dok izvršni direktor priprema i provodi strateške odluke, donosi operativne odluke, vodi rad Frontexa i sl. Frontex u svom radu ostvaruje mnogobrojne suradnje s različitim institucijama kao što su:

- institucije EU-a,
- agencije EU-a,
- nacionalna tijela,
- treće zemlje i
- međunarodne organizacije.

4.3.4. OLAF

Europski ured za borbu protiv prijevара (OLAF) je neovisna agencija koja djeluje u okviru Europske komisije te redovito podnosi izvješća o svom radu Komisiji, Europskom parlamentu i Vijeću Europske unije. Osnovan je 1999. godine Odlukom 1999/352/EZ. Pravni okvir koji uređuje nadležnost OLAF-a je Uredba EU 883/2013 (Uredba o OLAF-u), a trenutno je na snazi revidirani tekst Uredbe od 2021. godine kojim se pojačava učinkovitost istraga i suradnje s Uredom europskog javnog tužitelja. Glavni cilj Ureda je zaštita financijskih interesa Europske unije. Tako se Ured bavi borbom protiv prijevара, korupcije i ostalih načina ugroza proračuna Unije. Njegove aktivnosti očituju se kroz interne i vanjske istrage te doprinos istragama u koordinacijskim

⁴⁵ <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/operations/operations/?etrans=hr>

predmetima koje provode nacionalna tijela ili službe Europske unije. Istrage uključuju predmete koje štete financijskim interesima Europske unije, a odnose se na:

1. sve rashode EU-a (npr. strukturni fondovi, izravni rashodi, vanjska pomoć i sl.)
2. određene prihode EU-a (uglavnom carine)
3. sumnje na teške povrede dužnosti unutarnjeg osoblja EU-a.⁴⁶

OLAF ima važnu ulogu u borbi protiv poduzeća koja izbjegavaju carine. Uredbom 515/97 nalažu nacionalnim tijelima suradnju u provedbi carinskog zakonodavstva. U svrhu toga provodi i zajedničke carinske operacije s ciljanom borbom protiv krijumčarenja osjetljive robe i prijevara na određenim trgovinskim putovima. Na temelju provedene istrage OLAF preporučuje institucijama Europske unije mjere kao što su pokretanje kaznenih istraga i sl. te nadzire njihovu provedbu. Pored istraga, OLAF razvija analizu rizika od prijevara i mjere politike za borbu protiv prijevara.

4.3.5. EPPO

Jedan od relativno novih mehanizama u sustavu Europske unije za borbu protiv kriminala je Ured europskog javnog tužitelja (EPPO). To je decentralizirana i neovisna institucija tužitelja Europske unije s mandatom za: vođenje istraga, kazneni progon i pokretanje sudskih postupaka u vezi s kaznenim djelima koja štete proračunu Europske unije. Uredba kojom je Ured osnovan donesena je 12. listopada 2017. godine te je u narednom mjesecu stupila na snagu. Nakon osnivanja EPPO-a i dalje samo nacionalna tijela mogu provoditi istrage i kazneni progon u slučajevima prijevara na štetu proračuna EU-a, ali ta ovlast prestaje na državnim granicama. Ovo tijelo nadopunjuje postojeća tijela kao što su Eurojust, Europol i OLAF s obzirom da ona nemaju ovlasti za izravno provođenje kaznenih istraga i progona.

4.4. Europski uhidbeni nalog

Europski uhidbeni nalog je institut međunarodnopravne kaznene pomoći. U suštini on predstavlja pojednostavljeni prekogranični sudski postupak predaje pojedinaca u svrhu vođenja kaznenog progona ili izvršenja kazne zatvora ili naloga za oduzimanje slobode. Temelji se na načelu uzajamnog priznanja sudske odluke. U primjeni je od 1. siječnja 2004. godine, a kada ga

⁴⁶ https://anti-fraud.ec.europa.eu/about-us/what-we-do_hr

izda jedna država članica, vrijedi na području cijele Europske unije. Svrha ovog instrumenta jest olakšanje procesuiranja počinitelja kaznenih djela u vidu ubrzanja sporih i složenih tradicionalnih postupaka izručenja. Europski uhidbeni nalog može se izdati za bilo koje kazneno djelo što vrlo često uključuje kaznena djela organiziranog kriminala kao što je trgovina drogom, trgovina ljudima i druga teška kaznena djela. Nalog nameće i određena ograničenja kao što su poštovanje postupovnih prava osumnjičenih ili optuženih osoba i zabrana izručenja ako postoji rizik od nehumanog ponašanja prema osobi.

4.5. Kampanje i preventivni programi

Europska unija potiče i financira mnogobrojne programe i preventivne kampanje kako bi podigla svijest o organiziranom kriminalu. U skladu s tim, provodi edukacije u školama, surađuje s medijima i na online platformama daje uvid građanima u informacije. Programi usmjereni na pitanja organiziranog kriminala osvrću se na sprječavanje kibernetičkog kriminala, trgovine ljudima, trgovine drogama, pranja novca i druga kriminalna djela.

4.5.1. „EU Protects“

„EU Protects“ kampanja predstavlja istinite događaje iz svakodnevice ljudi koji rade za Europsku uniju ili koje EU podržava, a čiji je zadatak omogućiti sigurnost svih građana Unije. Njihov posao omogućuje zaštitu od globalnih prijetnji današnjice. Cilj kampanje je istaknuti koristi europske suradnje i osvijestiti europsku solidarnost među građanima kroz istinite životne priče. Primjer pružanja pomoći je događaj od ljeta 2017. godine kada je talijanski grad Ottaviano bio pod prijetnjom šumskih požara, a u roku od samo nekoliko sati Francuska je pružila pomoć i svojim snagama pomogla spasiti talijanske domove. Kampanja „EU Protects“ u svom radu osvrće se i na područja migracija, kriminala i terorizma. Pružaju se primjeri iz stvarnog života te se pokazuje kako europska suradnja može promijeniti živote nekih osoba.

4.5.2. Programi edukacije i osvještavanja

Još jedna vrsta kampanje kojom se podiže svijest građana je obilježavanje Europskog dana borbe protiv trgovanja ljudima. Proglasila ga je Europska komisija na preporuku Europskog parlamenta, a obilježava se 18. listopada. Obilježavajući taj dan, potiče se znanje o znakovima trgovine ljudima, ističe se važnost pomaganja žrtvama i zaštita ljudskih prava. Kampanja se provodi medijskim putem, na internetskim stranicama, izradom informativnih materijala i na druge načine kako bi bila viđena od široke mase ljudi. Na sličan način obilježava se Europski dan borbe

protiv kibernetičkog kriminala, Europski dan borbe protiv droga i zlouporabe droga, Europski dan borbe protiv korupcije i sl.

4.6. Međunarodna suradnja

Europska unija u svom djelovanju velike napore posvećuje suradnji s trećim državama i međunarodnim organizacijama kako bi zajedničkim snagama na globalnoj sceni spriječila organizirani kriminal. S obzirom na to, služi se mehanizmima poput međunarodnih bilateralnih i multilateralnih sporazuma kojima uređuju suradnju s državama o određenim kriminalnim područjima kao što su izručenje, pravna pomoć i suzbijanje određenih vrsta kriminala. Tako je na snazi Sporazum o izručenju između Europske unije i Sjedinjenih Američkih Država iz 2003. godine, Sporazum o suradnji u borbi protiv teškog i organiziranog kriminala potpisan 2014. godine s Republikom Srbijom, Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala čija je potpisnica EU i mnogi drugi. Pored toga, Europska unija pruža financijsku podršku trećim zemljama u borbi protiv organiziranog kriminala. Pomoć može biti u vidu slanja opreme, tehničke podrške ali i konkretnih financijskih sredstava putem instrumenata i fondova kao što su Europski instrument za susjedstvo i Europski stabilizacijski mehanizam. Europska unija aktivno surađuje s međunarodnim tijelima kao što su Ured za droge i kriminal UN-a, Interpol, SELEC te na raznim događanjima i seminarima zajedničkim akcijama doprinose suzbijanju organiziranog kriminala. Nadalje, Europska unija ima praksu razmjena informacija s trećim zemljama koja može uključivati redovite sastanke, dijaloge, konferencije i druge načine zdrave komunikacije o temama organiziranog kriminala.

5. ZAKLJUČAK

Analiza najzastupljenijih kaznenih djela organiziranog kriminala pruža dublji uvid u složenost i raznovrsnost ovog problema. Mnogobrojni pojavni oblici zločinačkih udruženja svojim aktivnostima sudjeluju u kaznenim djelima kao što su trgovina drogom, trgovina ljudima, kibernetički kriminal, krijumčarenje migranata, pranje novca, korupcija i sl. Europska unija razvila je integrirani pristup u borbi protiv organiziranog kriminala. Tijekom vremena, razvijaju se zakonodavstvo, institucije, programi i drugi alati koji čine temelj borbe Europske unije protiv kriminalnih organizacija. Zbog širokog spektra kriminalnih djela, svakoj vrsti kriminala potrebno je pristupiti individualno i imati specijalizirane instrumente. Mnogobrojna tijela rade na evaluaciji i praćenju te donose izvještaje kako bi se što lakše razumjela dinamika i novi trendovi kriminala. Naglašava se i potreba pružanja pomoći, informacija i suradnje, kako državama članicama, tako i s trećim državama. U suradnju su uključene nevladine agencije, ali i privatni sektor što uvelike doprinosi otkrivanju kriminalnih mreža. Europska unija raspolaže ugodanim procedurama i protokolima koji uvelike olakšavaju komunikaciju. Kako je glavna motivacija kriminalnih djela stjecanje profita koji im ujedno i omogućuje daljnji razvoj posla, dobar pristup suzbijanju je metoda praćenja i konfiskacije novca te samim time „paraliziranje“ kriminalnih mreža. U svrhu toga trebalo bi ojačati zakonodavne i operativne alate kojima bi se tijela mogla služiti za brzo oduzimanje dobiti od nezakonitih aktivnosti. Zaključno, suzbijanje organiziranog kriminala zahtjeva stalne napore i razvijanje struktura te dugoročan pristup kako bi se ovom problemu moglo što učinkovitije pristupiti i time se osigurati stabilnost i sigurnost u Europskoj uniji.

LITERATURA

1. Bača, Miroslav, Uvod u računalnu sigurnost, NN, 2004.
2. Brkić, Neven, Europol, Ius-info, 2020.
3. Brnas, Damir; Politička i ekonomska okruženja kao kriminogeni potencijal za razvijanje organiziranog kriminala; vol. 6/2, No. 12, 2015.
4. Direktiva Vijeća 2008/118/EEZ od 16. prosinca 2008.
5. Direktiva NIS 2 (Direktiva (EU) 2022/2555)
6. Đurđević, Zlata, Prijevarena na štetu proračuna Europske unije: Pojavni oblici, metode i uzroci, UDK 336.12(4-67 EU)
7. Europol i Interpol, Zajedničko izvješće o mrežama krijumčara migranata, 2016.
8. Europska komisija, Komunikacija Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o planu EU-a za borbu protiv trgovine drogom i organiziranog kriminala, Bruxelles, 2023.
9. Europski parlament, Implementation of Directive 2011/36/EU: Migration and gender issues, 2020.
10. Horvatić, Željko; Derenčinović, Davor; Cvitanović, Leo; Kazneno pravo, Opći dio 2, Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije, Zagreb, 2017.
11. Joint Research Center on Transnational Crime, European Outlook on the Illicit Trade in Tobacco Products, 2015.
12. Jurčević, Mirjana, Mafija kao primjer paralelne vlasti: Primjer Italije. Polemos, vol XIII, br.26 (2010), 101.-115.
13. Karas, Željko, Razvoj Europolovih istražnih ovlasti, UDK 341.456(4)(091), 2017.
14. Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23
15. Méndez Pérez, Óscar, Albanian Mafia in Western Europe, 2020.
16. Pajčić, Matko, Europski uhiđbeni nalog u praksi Vrhovnog suda Republike Hrvatske, UDK 343.8(4)EU, 2017.
17. Sačić, Željko, Organizirani kriminal, Metode suzbijanja, Zagreb, 2001.
18. Savić, Dean, Organizirani kriminal (ne)prepoznata prijetnja, Zagreb, 2015.
19. Sergi, Anna, To become 'ndrangheta in Calabria: organisational narrative criminology and the constitution of mafia organisations. Trends Organ Crim (2023).

20. Skorupan, Vesna, Općenito o organiziranom kriminalu, s posebnim osvrtom na kaznenopravni i penološki aspekt, vol. 9, No. 4-5 (48-49.), 2000.
21. SOCTA, Serious organised crime threat assesment, A corrupting influence: The infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime, 2021.
22. Uredba (EU) 2018/1727 o Agenciji Europske unije za suradnju u kaznenom pravosuđu (Eurojust), 2018.
23. Vijeće Europske unije, Council conclusions setting the EUs priorities for the fight against serious and organised crime for EMPACT 2022-2025, 7101/23, Bruxelles, 2023.
24. Vijeće Europske unije, Okvirna odluka Vijeća 2008/841/PUP od 24. listopada 2008. o borbi protiv organiziranog kriminala
25. Vijeće Europske unije, Pooštrenje mjera protiv mreža za krijumčarenje migranata: cjelovit i operativan paket mjera 15250/18, Bruxelles, 2018.
26. Vijeće Europske unije, The Stockholm programme, An Open and Secure Europe Serving and protecting Citizens, (2010/C 115/01)
27. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-fight-against-organised-crime-2018-2021/>
28. <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-fight-against-crime/>
29. <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2021/05/26/fight-against-organised-crime-council-sets-out-10-priorities-for-the-next-4-years/>
30. <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2023/06/27/council-gives-final-green-light-to-creation-of-eu-drugs-agency/>
31. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cybersecurity-policies>
32. https://home-affairs.ec.europa.eu/news/commission-provides-eur-20-million-combat-organised-crime-2023-12-18_en?prefLang=hr
33. https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023/drug-situation-in-europe-up-to-2023_hr
34. <https://www.europol.europa.eu>
35. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/europol_hr
36. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/council-european-union_hr

37. https://e-justice.europa.eu/90/HR/european_arrest_warrant
38. https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/hr/
39. <https://mpelembe.net/index.php/worlds-biggest-cyber-attack-on-european-banks/>
40. <https://mup.gov.hr/print.aspx?id=282034&url=print>
41. <https://mup.gov.hr/policijske-uprave/18-listopada-europski-dan-borbe-protiv-trgovanja-ljudima/265479>
42. http://publications.europa.eu/resource/cellar/f5b03659-9979-471d-9fc5-d7436f04e1c2.0012.03/DOC_1
43. <https://www.eurojust.europa.eu/hr/node/47/o-nama>